

Henryk Kowalewicz, Poznań

DWIE PROZY MARYJNE:

VENI, MATER DEICA

Wśród wydanych przez K. Blumego zabytków średnio-wiecznej poezji liturgicznej znajduje się proza (sekwencja) zaczynająca się od słów: *Veni, mater deica*¹⁾. Najwcześniejszy jej przekaz pochodzi ze Śląska z wieku XIV²⁾. Ponadto teksty XV-wieczne znajdują się w kilku rękopiśmiennych mszałach śląskich i w krakowskim mszale z 1438 r.³⁾. Blume przeglądał również mszał wrocławski, wydrukowany w Krakowie w 1505 r. Czynił to jednak pobieżnie, czego dowodzi niedokładne podanie odmianek tekstu w sekwencjach wydanych z tego druku. Znamienną omyłką jest błędny tytuł w opublikowanej w Anelektach prozy: *Regi caeli iubilemus*, który brzmi poprawnie: *De decem milibus Martyrum*, a nie: *De S. Achatio*⁴⁾. Nic zatem dziwnego, że nie zauważył, iż znajdująca się w tym mszale proza *Veni, mater deica* nie jest identyczna ze znaną mu już sekwencją o tym samym tytule, lecz ma z nią wspólną tylko strofę 1a. i mimo podobieństwa w dalszych strofach stanowi zupełnie odrębny utwór.

W średniowiecznej hymnografii często korzystano z wielkich wzorów, mających ustaloną sławę; pojęcia plagiatu nie znali twórcy poezji liturgicznej, najczęściej anonimowi. Do cieszących się największą popularnością arcydzieł tej poezji należała sekwencja do Ducha Św., za której autora uważa się obecnie papieża Inocentego III († 1216):

¹⁾ Analecta hymnica mediae aevi. Hrsg. v. G. Dreyes u. Cl. Blume. XXXIV 90-1.

²⁾ Miss. ms. Saganense. Cod. Wratisl. I F 365.

³⁾ Miss. ms. Cracoviense a. 1438. Cod. Capit. Crac. 2.

⁴⁾ AH XXXIV 143-4.

1a. *Veni, sancte Spiritus*
Et emitte caelitus
Lucis tuae radium.

Istnieje duża ilość sekwencji, wzorujących się na tym utworze. Zaczynają się od słowa *Veni* i zbudowane są najczęściej w ten sposób, że pierwszy wyraz każdej strofy wzięty jest z *Veni, sancte Spiritus*. Najliczniejszą grupę stanowią tu prozy maryjne; do niej należą nasze sekwencje *Veni, mater deica*. Podkreślić należy, że oba utwory są zabytkami polskiej poezji religijnej w średniowieczu.

Proza: *Veni, mater deica* I. ⁵⁾

De beata Maria V.

Sub Octava Pentecostes.

1a. <i>Veni, mater deica,</i>
<i>Veni, rosa caelica,</i>
<i>Arca sancti spiritus,</i>	1b. <i>Veni, plena gratiae,</i>
<i>Veni, datrix veniae,</i>
<i>Lima nostri generis.</i>
2a. <i>Consolatrix omnium,</i>
<i>Tuum placa filium</i>
<i>Ad nostra suspiria,</i>	2b. <i>In labore proxima,</i>
<i>Spes pro nobis optima</i>
<i>In Dei praesentia.</i>
3a. <i>O puella nobilis,</i>
<i>Omnis per te flebilis</i>
<i>Meretur solacium,</i>	3b. <i>Sine viri onere</i>
<i>Meruisti gignere</i>
<i>Salutem fidelium.</i>
4a. <i>Lava cordis vitia,</i>
<i>Purga noctis saucia,</i>
<i>Sana mentis vulnera,</i>	4b. <i>Flecte contumacia</i>
<i>Et corrige noxia,</i>
<i>Vi contere aspera.</i>
5a. <i>Da in te sperantibus</i>
<i>Tuis servitoribus</i>
<i>Vitae refrigerium,</i>	5b. <i>Da caelorum aditum,</i>
<i>Da sanctorum habitum</i>
<i>In perenni gloria.</i>

Proza: *Veni, mater deica* II. ⁶⁾

De beata Maria V.

1a. <i>Veni, mater deica</i>
<i>Veni, rosa caelica,</i>
<i>Arca sancti spiritus,</i> | 1b. <i>Veni, vena veniae,</i>
<i>Datrix omnis gratiae,</i>
<i>nobis data caelitus.</i> |
|--|--|

⁵⁾ AH XXXIV 90—1.

⁶⁾ Miss. Wratislaviense impr. Cracoviae 1505.

2a. Consolatrix optima,
Tu a nobis varia
Repelle suspiria,	2b. In labore requies,
Atque nostra vera spes,
Nobis dans solacia.
3a. O puella nobilis,
Columna immobilis,
Fidei pallatium,	3b. Sine viri onere
Meruisti gignere
Nobis dantem gaudium.
4a. Lava cordis vitia
Purga cordis saucia,
Sana mentis vulnera,	4b. Flecte contumaciam,
Amove fallaciam,
Plena mentis aspera.
5a. Da in te sperantibus,
Te corde amantibus,
Sacrum septenarium,	5b. Da caelorum aditum,
Da sanctorum habitum,
Da perenne gaudium.

HENRYK KOWALEWICZ

Uwaga: Do tekstu w artykule: Hymn na translację św. Wojciecha (Ruch Bibl. i Lit. 1957 nr 5) zakradły się pewne błędy w korekcie, które niniejszym prostujemy: s. 280 uw. 7 jest: 1500, ma być 1502; s. 281 jest: tekst hymnu, ma być: w tekście hymnu; nescienns, ma być: nesciens; jest: natalitio, ma być: natalicio; jest: beneficio ma być beneficio!

Red.